

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/2010 vp

Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden kehysistä vuosille 2011—2014

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä huhtikuuta 2010 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2011—2014 (VNS 2/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Raija Koskinen, valtiovarainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikko Staff ja neuvotteleva virkamies Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö
- taloussuunnittelupäällikkö Torsten Löfman, Kansaneläkelaitos
- suunnittelupäällikkö Tero Meltti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtaja Martti Kallio, Suomen Kuntaliitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talouden kehitys ja valtionosuudet

Vaali- ja kehyskausi lähestyvät loppuaan, eivätkä valtiontalouden kehykset vuosille 2011—2014 sisällä uusia poliittisia linjauksia. Sen sijaan kehyspäätöksessä on otettu huomioon nykyisen hallituksen tekemien päätösten vaikutukset tulevien vuosien menotasoon. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osuus valtiontalouden menoista on noin 23 % (11,7 miljardia euroa) vuonna 2011. Määrärahat lisääntyvät noin 4,1 % (463 miljoonaa euroa). Aiempaan kehyspäätökseen verrattuna kehykseen kuulumattomien menojen kasvu on arviolta 2,3 % ja kehykseen kuuluvien menojen kasvu noin

6,2 %. Kuten viime vuonnakin, aiheutuu määrärahatarpeen kasvu suhdannekehitystä koskevien arvioiden muuttumisesta, mikä vaikuttaa erityisesti kehysten ulkopuolisiin kansaneläke-, työtömyysturva- ja asumistukimenoihin.

Kuntatalous on muuttunut alijäämäiseksi, ja sen arvioidaan pysyvän alijäämäisenä koko kehyskauden. Taloudellisen taantuman ohella merkittävä tekijä kuntatalouden heikkoon kehitykseen on väestörakenteen muutos, joka lisää hoito- ja hoivamenoja ja lisää työvoimatarvetta kuntasektorilla. Edellisten kehysten yhteydessä päätettyjen kuntataloutta tukevien toimenpiteiden vaikutus ulottuu kehysvuosille 2011—2014. Toimenpiteistä mittavin on kuntien yhteisöveroosuuden tilapäinen korottaminen 10 prosentti-

yksiköllä, mikä lisää kuntien verotuloja n. 380 miljoonalla eurolla vuodessa. Kuntien menoja alentaa pysyvästi työnantajan kansaneläkemaksun poistaminen, jonka vaikutus vuositasolla on 250 miljoonaa euroa.

Kehyskaudella 2011–2014 valtionavut kasvavat nettomääräisesti yhteensä 358 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseen tarkoitettuja valtionosuuksia korotetaan hallitusohjelman toteuttamiseen liittyen 21,25 miljoonalla eurolla vuonna 2011. Lisäyksestä n. 3,3 miljoonaa euroa kohdennetaan vammais- palvelulainsäädännön uudistuksen viimeisen vaiheen toteuttamiseen, n. 9,3 miljoonaa euroa neuvolatoimintaa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevan asetuksen toimeenpanoon ja n. 8,7 miljoonaa euroa muiden palvelujen mahdolliseen parantamiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että voimavaroja kohdennetaan myös ikäihmisten palvelujen kehittämiseen heidän kotona asumisensa tukemiseksi. Sosiaalihuoltolain uudistamista sekä ikäihmisten ympärivuorokautisten hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja valvonnan kehittämistarpeita arvioidaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriössä. Valiokunta korostaa, että laatusuositusten lisäksi tulee tarvittaessa antaa sitovia normeja ikäihmisten hyvinvoinnin ja perusoikeuksien toteuttamiseksi.

Sosiaaliturva

Kehyskaudelle ajoittuu uudistuksia, joilla on merkitystä väestön toimeentulon kannalta. Takuueläke tulee nostamaan kaikkein pienimpien eläkkeiden tasoa, ja päivärahojen, kuntoutusrahojen, lapsilisien, kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen sitominen kansaneläkeindeksiin jatkossa turvaa näiden etuuksien tason säilymistä. Takuueläkkeen käyttöön ottamisen arvioidaan lisäävän valtion menoja vuositasolla 111 miljoonaa euroa. Indeksisuojan ulkopuolella olevien etuuksien sitominen indeksiin lisää kustannuksia ensi vuonna 7,3 miljoonaa euroa ja kehyskauden viimeisenä vuonna indeksien nouseminen mukaan noin 109 miljoonaa euroa.

Väestön toimeentulon ja tuloerojen kannalta kehyskauden keskeisin kysymys on työllisyyslanteen kehitys. Työttömyysasteen arvioidaan tämän hetkisestä nousevan niin, että vuonna 2011 työttömyys on prosenttiyksikön korkeampi kuin mitä vielä edellisessä kehyspäätöksessä arvioitiin eli arviolta noin 10,5 prosenttia. Nuorten työttömyysasteen arvioidaan kuluva vuoden aikana nousevan jopa 24 prosenttiin. Työttömyysturvamäärärahat ovat kehyspäätöksessä 110 miljoonaa euroa edellistä päätöstä korkeammat. Työttömyyden kasvun seurauksena myös kuntien toimeentulotukimenot kasvavat noin 110 miljoonaa euroa edelliseen kehyspäätökseen verrattuna.

Ikärakenteen muutos ja työvoimapulan uhka asettavat kehyskaudella suuria haasteita työttömyyden ehkäisylle ja aktivointipolitiikan kehittämiselle. Valiokunta pitää tärkeänä työllistämistoimenpiteiden tehostamista ja erityisesti koulunsa päättävien nuorten ohjaamista jatkokoulutukseen, työhön tai aktivointitoimien piiriin. Hallituksen lisätalousarviossa (HE 26/2010 vp) esittämät määrärahat nuorten työllistämismahdollisuuksien parantamiseen ovat osaltaan estämässä nuorisotyöttömyyden lisääntymistä ja ennaltaehkäisemässä nuorten syrjäytymistä. Myös vaikeasti työllistettävien määrän kasvua tulisi estää ja resursoida riittävästi työhallinnon, kuntien ja Kelan yhteisiä työvoiman palvelukeskuksia. Työssäkäyntiasteessa vuoden aikana tapahtunut 2,7 prosenttiyksikön lasku vaikeuttaa työllisyystavoitteen saavuttamista ja on heikentämässä myös sosiaaliturvan rahoituspohjaa.

Toimeentuloa turvaavan etuusjärjestelmän kehittäminen yksinkertaisemmaksi ja kannustavammaksi Sata-komitean tekemien linjausten pohjalta olisi tarpeen erityisesti patkä- ja silpputöitä tekevien kannalta, joilla työttömyys- ja työssäkäyntijaksojen vaihtelu aiheuttaa suurta epävarmuutta toimeentuloon. Eri etuuksien keskinäinen riippuvuus johtaa yleensä siihen, etteivät vähäiset tulot tai jonkin etuuden korotus lisää käteen jäävän rahan määrää. Kuitenkin työssäkäynnin tulisi aina olla kannattavaa.

Terveyden edistäminen ja ennalta ehkäisevät palvelut

Valiokunta katsoo, että kuntien toiminnan sääntelyssä ja ohjauksessa tulee kehittää panostamista terveyden edistämiseen, ennalta ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Tulevien vuosien kustannusten hallitsemiseksi on taloudellisesta taantumasta huolimatta tarpeen ohjata voimavaroja terveyden edistämiseen. Terveyden edellytyksiin vaikutetaan sosiaali- ja terveystalvelujen lisäksi muun muassa yhdyskuntasuunnittelulla, liikunta- ja kulttuuripalveluilla, kouluympäristössä ja työpaikoilla. Terveyden edistämisen yhtenä keskeisenä tavoitteena tulee olla väestöryhmien välisten, edelleen kasvaneiden terveyserojen kaventaminen siten, että terveydeltään huonommassa asemassa olevien terveydentila lähentyy paremman terveyden saavuttaneiden ryhmien terveyden tasoa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että terveyden edistämistä tuetaan valtion toimenpitein myös terveyshaittoja aiheuttavien valmisteiden veroja nostamalla. Veronkorotuksilla voidaan parantaa kansanterveyttä, vähentää palvelutarvetta ja lisätä valtion tuloja. Ratkaisuilla on vaikutusta erityisesti nuorten terveyskäyttäytymiseen ja elämäntapasairauksien torjumiseen.

Tietojärjestelmien kehittäminen

Kuntien toiminnan tuottavuuden lisääminen edellyttää muun muassa tietojärjestelmien kehittämistä. Kehittämistoimien hajanaisuus, riittämätön resursointi ja strategisen ohjauksen puutteet ovat hidastaneet muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmähankkeiden toteuttamista ja kuntien välisen yhteistyön ra-

kenteellista kehittämistä. Perusjärjestelmien yhtenäistämisen ja kehittämisen viivästyminen hidastaa myös muiden sosiaali- ja terveysalan kehittämishankkeiden toteuttamista. Valiokunta toteaa, että eduskunta on hyväksynyt tarkastusvaliokunnan mietinnön käsittelyn yhteydessä lausuman, jossa edellytetään hallituksen valmistelevan lainsäädännön, jonka mukaisesti julkisen sektorin tietojärjestelmien yhteentoimivuus ja yhteensopivuus voidaan toteuttaa lainsäädäntöön perustuen viranomaistehtävänä (TrVM 5/2009 vp).

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on lainsäädännön muutoksilla pyritty edistämään sähköisen tiedonhallinnan kehittämistä organisaatio- ja järjestelmäriippumattomiksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisen käsittelyn merkitykseen ja kiirehtinyt säädettyjen uudistusten toteuttamista (viimeksi StVL 2/2010 vp). Valiokunta pitää edelleen tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden palvelutarpeet ja tiedot välittyvät tarvittaessa asiointipaikasta toiseen nopeasti, luotettavasti ja yksityisyyden suojan turvaavalla tavalla. Hanketta tuetaan vuosittain noin 20 miljoonan euron lisämäärärahalla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että uudistusten täytäntöönpanoa tehostetaan ja niiden toteuttamiseen varataan riittävät voimavarat.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

StVL 5/2010 vp — VNS 2/2010 vp

Helsingissä 28 päivänä huhtikuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Markku Pakkanen /kesk
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Päivi Räsänen /kd
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Paula Sihto /kesk
	Risto Autio /kesk	Satu Taiveaho /sd
	Arja Karhuvaara /kok	Lenita Toivakka /kok
	Jukka Mäkelä /kok	Erkki Virtanen /vas.
	Håkan Nordman /r	

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää,
valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Hallitus aikoo edelleen jatkaa julkisten palveluiden alasajoon johtavaa linjaansa. Huolimatta kuntien talousahdingosta hallitus ei esitä ylimääräisiä valtionosuuksien korotuksia. Hallituksen esittämät valtionosuuksien lisäykset kytkeytyvät uusiin tai laajeneviin tehtäviin sekä lakisääteisiin indeksikorotuksiin. Näin kuntien rahoitusasema kokonaisuutena kiristyy.

Hyvinvointipalveluiden leikkauksilla on kauaskantoisia ja vakavia seurauksia. 1990-luvun lamassa tehdyt kuntapalveluiden leikkaukset aiheuttivat tiettyjen ryhmien osalta pitkäaikaista ja voimakasta syrjäytymistä. Viime laman virheet on vältettävä ja kiinnitettävä erityistä huomiota kuntien palveluiden toimivuuteen. Vaikka kuntien valtionosuuksien lisäys kasvat- taisi valtion velkaa, se on inhimillisesti, sosiaa- lisesti ja taloudellisesti kestävä ratkaisu. Kalliimpaa ja tuhoisampaa on kasvattaa syrjäyty- mistä ja jättää osa ihmisistä yhteiskunnan ulko- puolelle. Laajamittainen syrjäytymiskehitys on uhka myös työllisyysasteen välttämättömälle nostamiselle. Erityisesti vahvat signaalit nuor- ten syrjäytymiskehityksestä vaativat nopeita ja määrätietoisia toimia.

Hallitus on nostanut kerta toisensa jälkeen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Sosialidemokraatit ovat vastustaneet korotuksia etenkin siksi, että paljon sairastaville ihmisille tärkeä terveydenhuollon ns. maksukattojen uu- distamistyö on edelleen tekemättä. Lisäksi halli- tus leikkaa pois kuntien valtionosuuksista ne tu- lot, jotka kunnat asiakasmaksuista saavat. Tämä sotii vastoin valtio-kuntasuhteessa pitkään voi- massa olleita periaatteita.

Kuntapalveluiden laatu on turvattava paitsi riittävillä resursseilla myös selkeämmällä nor- mituksella mm. vanhustenpalveluissa. Lähtö- kohtana sosiaali- ja terveystaloudessa tulee olla terveyden edistäminen ja varhainen ongelmiin

puuttuminen. Valtion ja kuntien vastuunjakoa on korjattava niin, että kuntien peruspalvelujen ra- hoitus voidaan turvata kohtuullisella kunnallis- verolla. Valtionosuuksiin tulee tehdä selvä taso- korotus. Vertailun vuoksi on mainittava, että esim. Ruotsissa hallituksen panostukset kunta- puolelle tänäkin vuonna ovat yli 1,5 miljardia euroa uutta rahaa. Suomessa hallitus on sen sijaan ajanut kunnat kerjuulle antaakseen tilaa yksityiselle sektorille. Tästä kehityksestä ko- vimman hinnan maksavat palveluiden käyttäjät.

Hallitus ei tue kuntia työttömyyden ja toi- meentulo-ongelmien kasvuun vastaamisessa

Työttömyyden kasvun aiheuttamia menon- lisäyksiä kunnille ei ole kehyselonteossa tar- peellisessa määrin huomioitu. Pitkäaikaistyöttö- mien määrä kasvaa. Työmarkkinatuen tason ol- lessa liian alhainen kasvaa toimeentulotuen tar- ve. Tämä aiheuttaa ongelmia pitkäaikaistyöttö- mille itselleen sekä rasittaa entisestään kuntien taloutta. Työttömyys lisää myös sosiaali- ja ter- veyspalveluiden kysyntää.

Kuntien talousahdinkoa ja pitkäaikaistyöttö- mien ongelmia ei myöskään helpota työ- ja elin- keinoministeriön linjaus siitä, että vaikeasti työllistyvät ihmiset jätetään TE-toimistojen pal- veluiden ulkopuolelle. Kunnat eivät vaikeassa taloustilanteessa pysty kantamaan vastuuta vai- keasti työllistyvien työllistämisestä. TE-toimis- tojen palveluiden tulee jatkossakin olla kaikkien työttömien käytettävissä.

Toimeentulotuen asiakasmäärien ja menojen arvioidaan kehyskaudella kasvavan. On pikai- sesti ryhdyttävä toimiin henkilöstön lisäämisek- si sosiaalitoimeen sekä valvottava, että lainmu- kaiset velvoitteet kunnissa täytetään. Toimeen- tulotukiriippuvuuden vähentämiseksi tulisi myös nostaa mm. työttömän peruspäivärahan ja työmarkkinatuen sekä asumistukien tasoa.

Resurssien ohella tärkeää kuntapalveluiden vaikuttavuus ja tuottavuus

On totta, että vaikka niin kansantuote- kuin työvoimaosuudella mitattuna olemme hyvinvointipalvelujen osalta tehokkaita, täytyy julkisen sektorin tehokkuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta edelleen parantaa. Tietohallinnon kehittäminen antaa tähän osaltaan paljon mahdollisuuksia. Ongelmana valtionhallinnossa on yhä kehittämistoimien hajanaisuus, strategisen ohjauksen puute ja hankkeiden riittämätön resursointi. Nyt sosiaalialan tietojärjestelmän kehittämishankkeen (Tikesos) osalta rahoitus on uhattu lopettaa kokonaan — siitä huolimatta, että hanke on kesken. Jos rahoitus lakkaisi, romuttuisi itse Tikesos-hankkeessa saadut tulokset ja haittaa aiheutuisi myös monelle muulle tämän järjestelmän varaan rakentuvalla hankkeella.

Sähköisen asioinnin ja sosiaali- ja terveydenhuollossa erityisesti sähköisten asiakastietojärjestelmien kehittämiseen tulee varata riittävät resurssit myös tulevilla kehyskaudella. Ainoastaan tavoitteellisella koordinoitulla yhteistyöllä eri toimijoiden välillä on mahdollista saada aikaiseksi konkreettisia tuloksia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta on uudistettava. Kunta- ja palvelurakennemuutostusta eli Paras-hanketta on jatkettava puitelain mukaisesti tavoitteena nykyistä taloudellisesti vahvempi kuntarakenne. Myös kunta- ja palvelurakennemuutostuksen jatkotyö tulee käynnistää heti, ja valmistelu on tehtävä parlamentaarisesti.

Terveyden edistämiseen panostettava

Kuluvan vuoden alusta voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen yhteydessä ei muutettu sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien määrätymisperusteita. Tämä oli merkittävä puute valtionosuuksien määrätymisperusteisiin liittyvien useiden ongelmien vuoksi. Muun muassa lasten huostaanottojen määrä lastensuojeluker-toimen perusteena ja työkyvyttömyysaste sairastavuuskertoimen perusteena ovat epätarkoituksenmukaisia, koska ne eivät kannusta ennalta ehkäiseviin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtääviin toimiin. Valtionosuusjärjes-

telmää on kehitettävä ongelmien ennalta ehkäisyyn, terveyden edistämiseen ja varhaiseen puuttumiseen kannustavaksi. Terveyden edistämisen määrärahojen tasoa tulee nostaa.

Hallitus siirtää terveyden edistämistä koskevien hankkeiden rahoittamisvastuuta Raha-automaattiyhdistyksen rahoitettavaksi, eli vastuuta julkiselle vallalle kuuluvista tehtävistä siirtään RAY:lle. Valtiolle kuuluvien tehtävien rahoittamisen siirtäminen RAY:lle tarkoittaa, että RAY:n ensisijainen tehtävä järjestöjen rahoittajana vaarantuu. Järjestöjen avustusten leikkaaminen merkitsee moninaisia ongelmia järjestöille, jotka tekevät tärkeää työtä niin palvelujen tarjoajina kuin niiden kehittäjinä.

Sosiaaliturvan uudistamistyö jäi torsoksi

Hallitus ilmoittaa kehyslonteossaan ottavansa käyttöön ns. takuueläkkeen, jonka tarkoitus on turvata vähimmäistoimeentulo pelkkää kansaneläkettä tai hyvin pientä työeläkettä kansaneläkkeen lisäksi saaville henkilöille. Huomioiden kotitalouksien kasvavat menot ei takuueläke ole riittävä toimenpide. Takuueläkkeen piiriin kuuluvat 120 000 eläkkeensaajaa jäävät edelleen reilusti EU:n määrittelemän köyhyysrajan alapuolelle. Lisäksi takuueläke leikkaa yli 50 000 ihmisen asumistukea.

Takuueläke on positiivinen uudistus, mutta sinällään riittämätön. Myös esimerkiksi pientä eläkettä saavien selviämistä asumis- ja sairauskuluistaan tulisi parantaa. Sosialidemokraatit ovat jo useaan otteeseen esittäneet mm. eläkkeensaajien asumistuen tason parantamista sekä ns. terveydenhuollon maksukattouudistuksen toteuttamista.

Sosiaaliturvan uudistamistyö on tehtävä niin, etteivät tiettyjen etuuksien korotukset heikennä muiden sosiaaliturvaetuuksien tasoa. Rahaa ei siis tule siirtää toiselta pienituloiselta toiselle.

Tuloerojen kasvussa olemme nousseet Euroopan kärkeksi. Olennainen kysymys tuloerojen ja toimeentulon kannalta on, miten työllisyyttä kehyskaudella hoidetaan. Onkin turvattava riittävät määrärahat esimerkiksi työvoimapolitiisiin toimiin ja toteutettava politiikkaa, joka lisää työpaikkoja.

Eläkkeiden leikkaus ei ole ratkaisu työurien pidentämiseen

Hallitus on väläytellyt uusia leikkauksia kansalaisten eläketurvaan. Tällaiset suunnitelmat ovat väärää politiikkaa oloissa, joissa tavallisen kansalaisen eläkkeet ovat ennestäänkin pikemminkin liian pieniä kuin suuria. Ikääntyvien osalta työurien pidentäminen ei toteudu heikentämällä palkansaajien eläketurvaa, vaan panostamalla työssä jaksamiseen, työhyvinvointiin sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen.

Toisaalta alle 35-vuotiaiden työhön osallistumisaste on Suomessa vain 31 prosenttia. Liian moni nuori jää ilman opiskelupaikkaa, ja työhön pääsy venyy. Myös työkyvyttömänä on jo noin

20 000 nuorta. Nuorten masennus aiheuttaa miljardien menot yhteiskunnalle, kun verotuloja ei kerry ja sairaus aiheuttaa hoitokustannuksia. On etsittävä keinot, joilla kaikille nuorille annetaan mahdollisuus tulla yhteiskunnan tasaveroisiksi jäseniksi.

Pakon ja heikennysten sijaan käyttöön on otettava porkkanoita. Myös työnantajia tulee kannustaa pitämään ihmisiä töissä pidempään.

Eriävä mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28 päivänä huhtikuuta 2010

Satu Taiveaho /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Valtioneuvoston kehysseuranta on koko vaalikauden yksi merkittävimmistä, ellei jopa merkittävin asiakirja. Siinä määritellään tai ainakin pitäisi määritellä, mitkä hallitusohjelman kirjauksista resursoidaan ja miten. Hallituksen kehysseuranta vuosille 2011–2014 ei täytä tätä tehtävää.

Hallitus ilmoittaa seuranteissa, ettei se enää tee poliittisia linjauksia. Vaikka linjaus on ajankohta huomioon ottaen ymmärrettävä, ei se ole hyväksyttävä. Ei elämä vaaleihin loppu, vaikka hallitus aivan oikein arvioikin oman uransa lopullisesti päättyvän. On käsittämätöntä, että hallitus ei kehysseuranteissa ota kantaa kuin enintään viitteellisesti niin työttömyyden torjuntaan, työttömyysturvan tasoon kuin kuntien rahoitusasemaankin.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osalta kehysseuranta tuottaa pahan pettymyksen. Hallitusohjelmassa luvataan yhteensä 106 hyvää tai siihen viittaavaa, mutta kehysseuranta osoitetaan rahat yksiselitteisesti vain kolmeen. Kehyspäätöksen keskeinen ongelma on siinä osoitettujen rahojen riittämättömyys erityisesti köyhyyden poistamiseen ja lapsiperheiden sekä vanhusten aseman parantamiseen tarvittavien uudistusten rahoittamiseen.

Erityisen ongelmallista on se, ettei hallitusohjelman mukaisten politiikkaohjelmien (mm. terveyden edistämisen politiikkaohjelma sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma) rahoitusta ole sisällytetty kehykseen. Jos — ja toivottavasti kun — rahoitus tulee kehyksen ulkopuolelta, ei ole mahdollista tietää, kuinka paljon rahoitusta on käytettävissä. Tämä tietysti estää myös ohjelmien sisällön ja vaikuttavuuden analyttisen etukäteisarvioinnin. Jos taas ohjelmat ovat jo kehyksen sisällä, niiden vaikuttavuus tulee rahojen puuttuessa asettumaan lähinnä kuvailevalle tasolle. Siksi on myönteistä, että valiokunta kiinnitti asiaan huomiota lausunnossaan, mutta rahat on määriteltävä

yksiselitteisesti ennen kuin niitä voidaan yksiselitteisesti käyttää.

Hyvinvointipalveluiden turvaamisen ja sen myötä yhteiskunnallisen tasa-arvon lisäämisen kannalta keskeisessä asemassa on kuntatalouden kestävyys, koska kunnat tuottavat ja rahoittavat pääosan näistä palveluista. Esitetty kehys ei turvaa kuntatalouden kestävyys, vaan sosiaali- ja terveysministeriön osalta hallitusohjelman vaikutukset kuntatalouteen ovat ohjelmakaudella 35 miljoonaa euroa negatiiviset. Kun otetaan huomioon ns. automaattiset vaikutukset (väestön määrä, ikääntyminen), ovat vaikutukset 330 miljoonaa negatiiviset.

Mielestäni kuntien rahoituspohja on turvattava kasvattamalla kuntien valtionosuuksia vähintään 750 miljoonalla eurolla.

Köyhyyden ja huono-osaisuuden vähentämiseksi ainakin seuraavien uudistusten rahoitus tulee varmistaa kehysseuranta:

Työttömien peruspäivärahan ja työmarkkinatuen taso on alhainen. Tällä hetkellä se on 25,63 euroa päivässä, mikä merkitsee keskimäärin noin 551 euroa kuukaudessa. Koska siitä on maksettava myös veroa, se ei varsinkaan yksin elävillä henkilöillä riitä välttämättömiin elinkustannuksiin, vaan sitä täydennetään asumistuellä ja toimeentulotuella.

Mielestäni työttömien peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea tulee korottaa 5 eurolla päivältä, jotta riippuvuus muista tukimuodoista vähenee. Viiden euron korotuksen kustannusten voidaan arvioida olevan työttömyysturvajärjestelmässä noin 250 miljoonaa euroa. Kun otetaan huomioon verotulojen lisäys sekä säästöt asumistuki- ja toimeentulotukimenoissa, voidaan arvioida lisäkustannusten olevan julkiselle vallalle noin puolet eli 125 miljoonaa euroa.

Yksilön perusoikeuksien toteutumisen kannalta on pulmallista, että puolison tulot vaikuttavat työmarkkinatukeen. Se lisää myös viranomaisten puuttumistarvetta ihmisten yksityiselämään. Työmarkkinatuen tarveharkinnan vuoksi

puolison tulojen kasvu voi monissa tapauksissa johtaa työmarkkinatuen pienentymiseen ja jopa siihen, että työttömällä ei ole lainkaan omaa tuloa. Vaikka tätä tarveharkintaa on viime vuosina jonkin verran lievennetty, se on edelleen ongelma tuhansissa perheissä. Sata-komitea esittää kytkennän poistoa, mutta rahoja uudistukseen ei ole esitetty.

Mielestäni puolison tuloihin perustuva työmarkkinatuen tarveharkinta sekä täysi-ikäisen vanhempiensa kotona asuvien tuen alenema ja tarveharkinta on poistettava työmarkkinatuesta. Tarveharkinnan poistaminen voi lisätä jonkin verran työmarkkinatuen saajien lukumäärää, ja se vaikeuttaa kustannusten arviointia laskentamalleilla. Nettokustannukset verojen lisäyksen jälkeen voidaan arvioida noin 30 (23 + 7) miljoonaksi euroksi.

Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi ja lyhytaikaiseksi tueksi niille, joilla muita tuloja ei ole riittävästi. Perustoimeentulotuki on yksinasuvalle/yksinhuoltajalle kuukaudessa 417,45 euroa. Toimeentulotuesta on muodostunut muiden sosiaaliturvaetuuksien alhaisten tasojen paikkaaja. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan ensisijaisten etuuksien korottamista, mutta myös toimeentulotuessa tarvitaan muutoksia

vaikeassa asemassa olevien tilanteen helpottamiseksi.

Lapsilisä otetaan aina tulona huomioon, kun lasketaan, onko perhe oikeutettu toimeentulotukeen. Lapsilisän korotus vähentää siis vastavasti toimeentulotuen määrää. Tämä merkitsee sitä, että toimeentulotuen varassa oleva perhe ei muiden perheiden tapaan hyödy samalla tavalla lapsilisästä tai sen korotuksesta.

Mielestäni lapsilisä tulee määritellä toimeentulotuessa osittain etuoikeutetuksi tuloksi eli sellaiseksi tuloksi, joka ei vähennä toimeentulotukea. Myös lapsilisän yksinhuoltajakorotus määritellään etuoikeutetuksi tuloksi.

Jos 50 prosenttia lapsilisästä katsotaan etuoikeutetuksi tuloksi, toimeentulotuen menot kasvavat arviolta 60 miljoonaa euroa. Yksinhuoltajakorotuksen etuoikeuttaminen lisäisi toimeentulotuen menoja arviolta 12 miljoonaa euroa.

Eriävä mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28 päivänä huhtikuuta 2010

Erkki Virtanen /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden kehystä vuosille 2011—2014 ajoittuu vaiheeseen, jolloin valtionvelan määrä kasvaa nopeasti ja samaan aikaan huoltosuhteen heikkeneminen jarruttaa talouden elpymistä. Sosiaali- ja terveysmenojen kasvun hallitsemiseksi tarvitaan painopisteen siirtämistä ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen, monikanavaisen rahoituksen aiheuttamien lisäkustannusten kitkemiseen sekä tuottavuuden lisäämiseen hallintoa keventämällä ja tietotekniikkaa hyödyntämällä.

Toimeentulon ja tuloerojen kannalta tarkasteltuna kehyskaudelle ajoittuu joitakin esityksiä ja aiempia päätöksiä, joilla tulee olemaan vaikutusta tulonjakoon. Tuloeroja tasoittavat mm. pienimpien eläkkeiden kohtuullisen tason turvaavans. takuueläke 1.3.2011 alkaen, indeksisuojan ulkopuolella olleiden vähimmäismääraisten kuntoutusrahojen sekä päivärahojen, lapsilisien, kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen sitominen kuluttajahintojen muutosta kuvaavaan kansaneläkeindeksiin 1.3.2011 lukien. Toisaalta indeksisuoja sinänsä ei ratkaise sosiaaliturvan ja/tai erilaisten tukien tason mahdollista jälkeensä jääneisyyttä.

Pääministeri Vanhanen nimesi sosiaaliturvan uudistuksen tämän ja ensi vaalikauden tärkeimmäksi hankkeeksi. Sitä valmistelevalta Sata-komitean tavoitteena oli työn kannustavuuden parantaminen, köyhyyden vähentäminen ja riittävän perusturvan tason turvaaminen kaikissa elämäntilanteissa. Sata-komitea ja hallitus eivät ole pystyneet tuomaan esityksiä omaishoidon tuen uudistamisesta, terveydenhuollon maksukattojen yhtenäistämisestä tai perusturvaan liittyvien työnteon kannusteiden jarrujen poistamisesta.

Työn tekemisen esteitä tulee purkaa mm. opintotukea, aikuisopintotukea, kuntoutustukea, työmarkkinatukea tai vanhempainetuuksia saavien kohdalla. Jos esimerkiksi aikuisopiskelija jaksaa vielä opiskeluvuikkonsa ohella vii-

konloppuisin työskennellä, ei ole syytä leikata pientä tukea pois.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä on tehnyt aloitteen työttömän sovitellun päivärahahan 200 euron suojaosuudesta, jota pienempiä kuukausittaisia lisätuloja ei oteta työttömyyspäivärahassa huomioon. Työttömälle luodaan näin mahdollisuus parantaa toimeentuloaan työtä tekemällä ja keino pysyä mukana työelämässä. Muutos olisi helppo toteuttaa nopeasti, ja sen nettokustannukset yhteiskunnalle olisivat vähäiset. Pelkällä komitean esittelemällä etuuksien käsittelyn yksinkertaistamisella tavoitetta ei voida saavuttaa.

Väestön toimeentulon ja tuloerojen kannalta olennainen kysymys on kehyskauden työllisyyden kehitys. Työllisyysasteen nostamisen kannalta suurin ongelma on varhainen syrjäytyminen työelämästä. Nuorten pysyvä syrjäytyminen työelämästä lisääntyy vuosi vuodelta. Mielenterveys- ja päihdeongelmat syövät enenevästi suomalaisten työkykyä samaan aikaan, kun työikäisen väestön pitäisi olla yhä työkykyisempää. Vuodesta 2000 vuoteen 2007 mielenterveyden häiriöiden takia eläkkeelle jääneiden alle 30-vuotiaiden määrä enemmän kuin kaksinkertaistui. Koko maassa lastensuojelun asiakasmäärät samoin kuin alaikäisten potilaiden määrä psykiatrisessa sairaalahoidossa ovat kaksinkertaistuneet kymmenen vuoden aikana.

Suomessa on jo noin 17 000 kodin ulkopuolelle sijoitettua lasta, joista vain 30 % on sijoitettu perheeseen, loput laitokseen. Ruotsissa 70 % ja Norjassa 80 % sijoituslapsista hoidetaan perheissä. Perhehoidon lisääminen edellyttää merkittäviä parannuksia perhehoitajien palkkiojärjestelmään. Perhehoitajille tulee turvata myös oikeus perhevapaisiin, ennen muuta kotihoidon tukeen ja äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahaan.

Lasten ja nuorten mielenterveysongelmia ehkäiseviä palveluja ei ole ryhdytty toivotulla tavalla kehittämään. Erityinen painopiste tulee

asettaa ennaltaehkäiseviin ja varhaisen puuttumisen peruspalveluihin. Jos peruspalvelujen muodostama pohja vuotaa, suuret paineet kasaantuvat kalliisiin korjaaviin hoitoihin. Jos kouluterveydenhuolto, matalan kynnyksen mielenterveyspalvelut, ennaltaehkäisevät kotipalvelut ja neuvolat toimivat ja kouluryhmät ovat riittävän pienet, tarve kalliimmille erityispalveluille vähenee.

Valtioneuvoston selonteossa valtiontalouden kehyksiksi vuosille 2011—2014 kuntien sosiaali- ja terveystaloudelliset painotukset jäävät tarpeisiin nähden riittämättömiksi. Hallituksen esittämät toimet eivät riitä auttamaan kuntia talousahdingossa. Kuntien valtionosuuksien korottaminen on välttämätöntä, jos halutaan turvata kuntalaisille riittävät terveyspalvelut, vanhustenhoito, lastensuojelu ja koulupalvelut. Nyt vaarana ovat kasvavat hoitojonot, hoitamattomat mielen-terveysongelmat ja koulujen sekä päiväkotien levottomuus.

Kuntaliiton lausunnon mukaan kuntapalveluiden rahoitustarve sekä kuntaverojen korotuspaineiden hillitseminen edellyttäisivät 500 miljoonan euron korotusta valtionosuuksiin tai vastaavan summan verran verotusoikeuden siirtämistä kunnille tai näiden toimenpiteiden yhdistelmää.

Väestö ikääntyy ja tarvitsee yhä enemmän palveluja. Perusterveydenhuollon ja vanhusten- hoidon palvelutason parantamiseen kohdennettu kokonaispanostus on määritelty niin pieneksi, ettei tyydyttävää vanhusten- hoidon tasoa ole mahdollista saavuttaa. Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että kehyslinjauksessa hallitus oli karsinut juuri vanhustenhoitoon ehdotetun 80 miljoonan euron lisäyksen. Panostuksen tarkoituksena olisi ollut turvata vanhustenhoitoa koskevan lainsäädännön uudistus.

Vanhustenhuollossa ongelmana on henkilöstön niukkuus niin kotipalveluissa, omaishoidon tuen tasossa ja tukipalveluissa kuin laitoshoidossa. Hallituksen tulee tuoda laki, jolla turvataan ikäihmisten oikeus niin palvelutarpeen arviointiin kuin laadukkaisiin hoito- ja hoivapalveluihin. Tarvitaan selkeää normitusta ja riittävä rahoitus. Laatusuosituksukset eivät ole osoittautuneet riittäviksi. Lailla tulee turvata riittävä henkilös-

tömäärä niin laitos- kuin kotihoidossa. Henkilöstötilannetta vanhusten laitoshoidossa ei ole korjattu, vaikka suomalainen vanhustenhuolto on paikoin jopa perusoikeuksien vastaisessa tilassa.

Vanhuspalveluita koskeva hoivatakuu ei takaa hoivaa, vaan ainoastaan sosiaalipalvelujen tarpeen. Todellisuudessa vaarana ovat jopa leikkaukset palvelutasoon, kun vanhusmäärä kasvaa.

Terveystalouden monikanavainen rahoitus aiheuttaa epätarkoituksenmukaisia ja kustannustehottomia käytäntöjä. Erityinen ongelma on syntynyt, kun joukko uusia, kustannustehokkaita lääkkeitä on jäänyt ilman korvattavuutta sosiaali- ja terveysministeriön alaisen lääkkeiden hintalautakunnan linjausten vuoksi. Tämän seurauksena esimerkiksi diabeteksen ja sydän- ja verisuonitautien aiheuttamat kokonaiskustannukset yhteiskunnalle nousevat enemmän kuin puuttuvissa lääkekorvauksissa säästetään. Toisaalta ennaltaehkäisevien palvelujen puute ja viiveet sairauksien hoidossa aiheuttavat tarpeettomia menolisäyksiä sairauspäiväraha- ja työkyvyttömyyseläkekustannuksissa.

Valtiontalouden kehyksissä on varattu liian niukka rahoitus lääkekorvauksiin. Lääkekorvausmenoihin varaudutaan viiden prosentin reaali- kasvun vuosina 2011—2013. Vuonna 2009 käyttöön otetun viitehintajärjestelmän arvioitiin vähentävän korvausmenoja 52 miljoonaa euroa ja valtionosuutta 26 miljoonaa euroa vuositasolla. Arvioidut säästöt ylitettiin viitehintajärjestelmän ensimmäisen vuoden aikana, jolloin säästö korvausmenoista oli yli 70 miljoonaa euroa. Erityiskorvattavien lääkkeiden piirin laajentamiseen on varattu 8,4 miljoonaa euroa vuosittain.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä kiirehtii hallitusta ottamaan käyttöön haittaveroja, joiden avulla voidaan sekä lisätä verotuloja että saada kansanterveyshyötyjä yhteiskunnalle. Hallitus linjasi ottavansa käyttöön makeisveron tämän vuoden kesällä, mutta hanke on lykkäytynyt. Kannustamme hallitusta tiukentamaan alkoholi- ja tupakkaveroja, joilla voidaan hillitä

haitallisten aineiden käyttöä ja samalla siitä aiheutuvia terveyshaittoja.

Alkoholijuomaveroa korotettiin 10 prosenttia 1.10.2009. Korotus näkyy vuoden 2010 verotuloissa täysimääräisesti. Alkoholijuomaveron korotus oli oikeansuuntainen toimenpide lisätä valtion tuloja sekä myös vähentää alkoholin kulutusta ja siitä seuraavia terveys- ja muita ongelmia. Kehyskaudella on perusteltua jatkaa alkoholijuomaveron korotuksia.

Tupakkaveron osalta kehyskaudella 2011—2014 savukkeiden veroa ei esitetä korotettavaksi. Tupakkaveroa korotettiin vuoden 2010 alusta 5 prosenttia ja savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan veroa 15 prosenttia. Tupakoinnin terveyshaitat sekä yksilöllisellä että kansanterveyden tasolla ovat kiistattomat, joten on perusteltua pyrkiä vaikuttamaan tupakoinnin yleis-

syyteen monin eri tavoin. Tupakan hintaa nostamalla voidaan ajatella vaikutettavan suoraan tupakoinnin määrään.

Kehyskaudella tupakkaveroa on perusteltua korottaa tupakkapoliittisen työryhmän ehdotuksen mukaisesti samansuuruisilla korotuksilla kuin vuonna 2009. Tämä olisi perusteltua siksi, että tupakkaveroa ei korotettu ollenkaan vuosina 1997—2008 (lähde: Tupakkatilasto, Tilastokeskus) ja Suomessa tupakan hinta on edelleen Länsi- ja Pohjois-Euroopan maiden keskimääräistä tasoa selvästi alempi.

Eriävä mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28 päivänä huhtikuuta 2010

Päivi Räsänen /kd